

מראי מקומות - פסחים מו.

ו. ולנטילת ידיים

פירש רש"י, וכן לענין נטילת ידיים לאכילה, אם עתיד למצוא מים לפניו בד' מילין, הולך לשם ונוטל את ידיו. אבל לא מבואר בגמרא מה יעשה אם אין לו מים. וכתב השו"ע (או"ח קס"ג, א') שאם אין לו מים תוך ד' מיל לפניו ומיל לאחוריו, יטול את ידיו במפה ויאכל. ובמשנה ברורה כתב שאפילו אם הוא מסופק אם יהיה לו מים, מותר לו לאכול על ידי מפה. אולם בביאור הלכה הביא מהריטב"א, שמשמע שאפילו אם ודאי לא יהיה מים, אין להקל בסתמא, אלא כשהוא צריך לזה הרבה, כגון שהוא חלוש מטורח הדרך וכיוצא בזה.

ז. ארבעה מילין

כתב הביאור הלכה (קס"ג, ד"ה ברחוק) שמסתבר שכשהוא נוסע בגמלא פרחא אין חושבין לפי אורך הדרך, אלא לפי חשבון הזמן של הילוך ד' מילין לאדם בינוני, שהוא שיעור ע"ב מינוטין.

ח. אבל לאחריו אפילו מיל אינו חוזר וכו'

בגמרא לא נתבאר מה דינו של מי שיושב בביתו. ובמ"ב (צ', י"ב) כתב שהיושב בביתו דינו כלאחוריו, וכן הוא בערוך השלחן (שם, כ'), ובאגרות משה (או"ח ב', כ"ז) פקפק בדמיון ללאחוריו, אבל כתב שכיון שלא נתנו שיעור ליושב בביתו, מסתבר שיכול לסמוך על שיעור מיל. אולם בערוך השלחן כתב לענין נטילת ידיים (קס"ג, ב') שגם בו השיעור הוא לפניו ד' מילין ולאחוריו מיל, וכתב שהיושב בביתו צריך ללכת ד' מילין, וצ"ע.

ט. כיצד מפרישין חלה בטומאה ביום טוב

כתב המאירי (ד"ה וא"ת), שכל זה כשנתחייבה העיסה בחלה קודם שנטמאת, אבל אם נטמאת קודם גלגול, יש לו לעשות העיסה קבין קבין, שלא לתחייב בחלה (ואפילו לשיטת ר"ע שיש לו לעשותה באופן שיהא חייב בחלה, אפילו חלה טמאה, מפני שהוא קורא עליה שם, זהו רק בחול, אבל ביום טוב עדיף לעשותה קבין קבין).

י. כיצד מפרישין חלה בטומאה ביום טוב

כתב המהר"ם חלאה שודאי מדובר בשיש כאן כהן, שאם לא כן מדוע דוקא בטומאה, אפילו בטהורה יש לשאול מה הוא יעשו בה. ואין לומר שבטהורה אפילו אין כהן יש לו לאפותה משום הואיל ויכול להזדמן שם אורח כהן, משום שלכתחלה אין עושים דבר להקל משום הואיל, ועוד שלא שכיח שיבא כהן. אלא ודאי מדובר בשיש כהן. והמאירי (ד"ה אמר המאירי) הקשה, שיכול הוא להפריש ולבטל קודם שתתחמץ, כמו שאמרו לעיל (י). לענין תלמיד היושב לפני רבו, ותירץ, שכיון שהפריש החלה, שוב אינו שלו שיהיה יכול לבטלה, ואין לומר שיתן לכהן לבטלה, שאפשר שאין כאן כהן מצוי, ויש לחוש שעד שימצא כהן, תבא לידי חימוץ.

יא. כיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט

הקשה השאגת אריה (פ"א), לשיטת ר"י שמוותר להשהות חמץ על מנת לבערו, ומהו הקושי בהפרשת חלה ביו"ט, שיפריש החלה על מנת לבערו, ויבערו לאחר יו"ט. והרעק"א הקשה, שאם נאמר שבחצי שיעור אין איסור של כל יראה, אם כן יפריש פחות מכזית, שהרי מה שתקנו חכמים שיעור לחלה הוא רק משום הרווחת כהן, אבל כאן שהוא עומד לביעור אין שום הפסד לכהן, ויפריש פחות מכזית, והניח בצ"ע.

א. כגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין ונגעו

בהאי בצק בפסח דאיסורו חשוב מצטרף

הקשה המהרש"א (שבת צא. בתוס' ד"ה א'), מדוע העמידו באופן זה שאין כביצה אלא על ידי צירוף, ולא העמידו בשיש מתחילה כביצה, שאיסורו בפסח מחשיבו לטמא טומאת אוכלים, ובשאר ימות השנה תלוי אם הוא מקפיד וכו', והניח בקושיא, וראה במה שכתב האור חדש על זה.

ב. בפסח דאיסורו חשוב מצטרף

הקשה האור חדש, מדוע כזית של חמץ נחשב לשיעור כביצה, הרי כיון שחייב לבערו, נאמר כתותי מכתת שיעוריה, ושוב אין כאן שיעור לטמא. ותירץ שמדובר בשכבר ביטל החמץ, ואין כאן אלא איסור דרבנן, שאף מה שביטל צריך לבער, משום שמא יבא לאכלו, ובאיסור דרבנן אין אומרים כתותי מכתת שיעוריה, עיין שם עוד בזה.

ג. אם אין שם כיוצא בו מהו וכו' מיל

כתב הריטב"א בשם הר"ח והרמב"ם, שמדובר בנשתהה בלי שום עסק, ואז נחמצת כשיעור מיל, אבל אם היו עוסקות בה, לעולם לא היה בא לידי חימוץ. וכתב הריטב"א שלדבריהם מדברת המשנה בעיסה שלשה שלא ברצון חכמים, שהרי לדעת כולם אסור להשהות העיסה לכתחלה בלא שום עסק כשיעור הזה.

אולם הריטב"א עצמו פירש המשנה בשעסקו בה, שאפילו על ידי עסק אם יש כיוצא בו שהחמיץ אסור, ואם אין שם כיוצא בו, אסור כשיעור מיל. וראה בדבריו שדן לפי זה מהו שיעור השהיה אם לא נעשית כלום שיש לחוש שנתחמץ.

ד. לגבל

פירש רש"י שמדובר במגבל עיסה של אחרים. והקשה רבינו דוד, שאם קיבל על עצמו לעשותה בטהרה, אינו רשאי לעשותה בטומאה, או יטרוח כפי שצריך או יניחנה ולא יעשה כלל, אולם כתב שיתכן שאינו רשאי להניחה כל זמן שאפשר לו לעשותה בטהרה בטורח של ד' מילין. והנודע ביהודה (תנינא, יו"ד, ל"ט) הקשה, מדוע נקט רש"י שלש עיסת אחרים, הרי מדובר במי שמקפיד ללוש עיסתו בטהרה, ואף בעיסה שלו שייך דין זה. עוד העיר, שהרמב"ם לא כתב שמדובר בשכיה, אבל כתב שהטעם משום החלה שבו, שצריך ללושה בטהרה. וגם על זה הקשה, מדוע נקט הרמב"ם הטעם משום חלה ולא מפני שאדם זה מקפיד ללוש עיסתו בטהרה.

ותירץ, שבכל הדינים הללו יש שיעור של לד' מילין ושיעור של מיל א'. אלא שנחלקו רש"י והרמב"ם מה הם ב' השיעורים. לדעת הרמב"ם שיעור ד' מילין הוא בעושה שיעור חלה שצריך ללכת כל כך, וכשאין עושה שיעור חלה, אין צריך ללכת אלא מיל א'. ולדעת רש"י החילוק הוא בין שלו לבין שכיר, שאם הוא שכיר צריך ללכת ד' מילין משום שכרו, אבל כשהעיסה שלו אין מטריחין אותו ללכת יותר ממיל אחד, עיין שם.

ה. לתפלה

פירש רש"י, שאם היה בדרך ועומד להתפלל, אם יש בית נכסת לפניו עד ד' מילין יטריח וילך שם. וכתב האגרות משה (או"ח ב', כ"ז) שיש להוכיח מכאן שצריך לטרוח כל כך, שתפלה בציבור אינה מעלה בלבד, אלא חיוב גמור. ואף שנקט השו"ע (או"ח צ', ט') לשון "ישתדל" לענין תפלה בציבור, ביאר שלשון זה שייך גם על חיוב גמור.